

ALBA DE CÉSPEDES

YLIOPPILASKOTI

Romaani

SUOMENTANUT TOINI KAUKONEN

HELSINGISSÄ KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Italiankielinen alkuteos *Nessuno torna indietro*

Otava on julkaissut kirjan suomennetun laitoksen
ensimmäisen kerran vuonna 1943.

© 2022 Mondadori Libri S.p.A. Milano

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

ISBN 978-951-1-45648-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

Emme itse asiassa milloinkaan pääse pois siitä pienestä
valopiiristä, jolla kohtalo askelemme ympäröi.

Maeterlinck

I

SUUREN HARMAAN TALON ulko-ovi ammotti hämärän kiihityn kaltaisena. Auringon viimeiset säteet heijastuivat lasiseiniin, joka jakoi kahtia pitkän käytävän ja jonka takana tuon tuostakin vilahteli epäselviä tummia hahmoja. Myös ulkona piazzalla liikuskelivat väkeä nauttimassa vuodenajasta ja hetkestä. Vielä oli valoisaa, joskin katukivet näyttivät jo kalpenevan ja käyvän ikään kuin huurteisiksi. Kadunmutkassa, mäellä, missä suuri talo sijaitti, pääskynen lenteli matalalla hidasta laiskaa lentoa. Sillä oli seuranaan yölepakko, ja ne hipoivat silloin tällöin kierroksillaan parvekkeita.

Vielä olivat kaupungin valot sytyttämättä. Ainoastaan suuren talon pohjakerroksen neljästä vierekkäisestä ikkunasta loisti lämmin valo, häilyvä kuin kynttilänliekki. Sisältä kuului yksitoikkoista nöyrää muminaa. Sen soinnusta saattoi päätellä, että sen synnyttivät nuoret äänet.

Ilta-rukousta lukevan nunnan lopetettua ikävystynyt tyttöjoukko vastasi yhteen ääneen »Amen». Sitten seurasi ehdoton hiljaisuus, vaikka kärsimättömän odotuksen läpikäyminen. Vain muutamia tyttöjä pitivät katseensa kiinnitettynä alttarilla palaaviin kynttilöihin, kunnes silmissä alkoi tanssia punaisia pilkkuja. Toiset tähyilivät kappelin perälle kuulostellen poistumismerkkiä. Poistumista odotellessaan he eivät edes malttaneet kuiskailua keskenään. Kohta he pääsivätkin ja muodostivat parittain kulkien tiheän jonon, joka vaelsi läpi melkein pimeään

eteisaulan. Mutta päästyään portaiden juurelle tytöt ikään kuin salaisesta merkistä heittivät hunnun päästään ja hajaantuivat. He olivat kaikki jo täysikasvuisia, mutta pukujen erilaisuudesta huolimatta himmeä valo sai heidät näyttämään yhtenäiseltä joukolta.

Hiljaisuuden tilalle tuli nyt yleinen juttelu, ja nauru, joka ensin oli ollut tukahdutettua, muuttui avoimeksi ja rohkeaksi. He puhuivat professoreista ja ylioppilaista, toiset uskoivat toisilleen salaisuuksia kiiluvin katsein. Mutta äänet vaimenivat erään nunnan lähestyessä, joka taputtaen kevyesti käsiään sanoi:

– Riittää, tytöt, riittää, menkää huoneisiinne!

Hän oli nunnista ainoa, jota tytöt eivät tohtineet vastustaa. Ei pelosta, vaan pikemminkin siksi, että he pitivät hänestä määrittelemättömästi, vaistomaisesti ja salaisesti. Sillä hän ei ollut toisten kaltainen; hän oli kookas ja vielä nuori, hänen äänensä oli sointuva ja kätensä hyvin valkoiset. Sisar Lorenza ei vaikuttanut oikealta nunnalta: kun hän puhui, tytöt pysähtyivät ajattelemaan ja tottelivat tahtomattaan.

Nytkin he siis vaikenivat ja alkoivat nousta portaita. Vain Vinca, espanjatar, kysyi kuten kaikkina muinakin iltoina:

– Saanko mennä ylös puhelimeen, sisar Lorenza?

Joku lähimpänä seisova toveri käännähti kuulemaan, mistä oli kysymys. Valentina vetäisi Vincaa hihasta, niin että tämä horjahti. Nunna vastasi:

– Nyt on jo liian myöhä, Vinca. Voit soittaa aamulla. Varmastikaan asiasi ei ole niin kiireellinen.

– Mutta, sisar...

– Ei, ei, ei ole kiirettä, soitat huomennaamulla. Mene nukkumaan tai lukemaan. Hyvää yötä!

Espanjattaren ympärillä toverit naureskelivat tämän tappiolle. »Ei onnistunut, eipäs onnistunut», he supisivat. Ja Vinca, jolla oli tapana aina tehdä kiusaa nunnille, vastasi:

– Hän tekee noin raivoissaan, koska itse on suljettuna tänne,

ja minä pääsen aamulla ulos ja menen kävelemään Luisin kanssa enkä yliopistoon. Mutta antaa olla. Nyt minua nukuttaa ja menen vuoteeseen.

– Minäkin tulen kanssasi. Minua väsyttää, sanoi Augusta hänelle. Hän oli vanhin tytöistä eikä kukaan ymmärtänyt, mitä hän vielä teki täällä Grimaldissa ylioppilastyttöjen parissa. Hän oli yli kolmenkymmenen, kookas ja raskarakenteinen. Hänellä oli puolipitkä musta, kihara tukka. Kotoisin hän oli Sardiniasta ja omituinen ilmentys. Toivotettuaan nunnille hyvää yötä hän otti Vincaa käsipuolesta, ja molemmat lähtivät.

Sillä välin pieni täyteläinen vaaleaverikkö kierteli tyttöparvessa ja lähestyen ystäviä sanoi hiljaa:

– Kokous on tänä iltana 63:ssa.

Tytöt nyökkäsivät nopeasti ja varoen kuin olisi kysymyksessä salaliitto. Sitten he katosivat pitkien käytävien varjoon ja hävisivät huoneisiinsa.

Kalabrialaistaistytön huoneessa tuoksui kirjoilta ja kuivilta viikunoilta. Hän sai viikunoita kotoaan korikaupalla ja asetti ne aina kaapin päälle. Toverit, joita halutti, nousivat tuolille ja kahmaisivat korista kourallisen odottamatta kehotusta. Silvia loikoi vuoteellaan ja näytti nukkuvan. Hän oli jo neljättä vuotta Grimaldissa ja käytti yhä ankaraa surupukua, niin kuin talonpoikaisväestöllä Etelä-Italiassa on tapana. Hänen paksut mustat palmikkonsa olivat pään ympäri kierrettyt. Hänen ihonsa oli oliivinvruskea, ja silmät katsoivat hiukan kieroon tummien ja raskaiden, ikään kuin öljytyjen luomien alta.

Huonekin näytti suruasuiselta, kenties seinillä riippuvien monien mustien pukujen vuoksi, tai kenties, koska se kulmaikkunastaan sai niukemmin päivänvaloa kuin muut huoneet. Sisällä tuntui rasvainen, ikään kuin villi haju. Silvian tukka tuoksui varmaan samalta.

Tähän pieneen kotoiseen huoneeseen tytöt kokoontuivat lukemaan usein illallisen jälkeen. Useimpia heistä olisi tosin

haluttanut mennä nukkumaan, ja väsymyksen voittaminen vaati ponnistusta. Ainoastaan Xenia oli aina virkeä. Hän katsahti toisiinsa ja virkkoi: »Mennään nyt», eikä kenelläkään ollut rohkeutta panna vastaan.

Lukevan Valentinan päähän heijastui vain vähän valoa matalalla katossa riippuvasta lampusta hänen kyyhöttäessään tuolisaaan kippurassa kylmän tähden. Oltiin marraskuun puolivälissä, mutta talvesta saattoi päätellä tulevan ankaran. Katsahtaen kirjastaan ja kääntyen vuoteeseen päin tyttö tiedusteli: – Nukutko, Silvia?

– En. Ajattelen.

– Nukuitpa...

– En. Ajattelin, että huomenna on kotipuolessani juhla. Tänä iltana äiti on varmaan leiponut rusinakakun. Huomenna palaa tavallista isompi pölkky takassa ja serkut tulevat meille päiväliselle.

– Tahtoisitko olla siellä?

– En. Sitten hän lisäsi epävarmasti: – Toisin sanoen, en tiedä. Huomenna kyllä istumassa takkavalkean ääressä ja nakertamassa makeisia. Mutta luulen, että jos minun yhtäkkiä pitäisi palata kotiin, en koskisi ruokapalaankaan, vaan harmittelisin ja ajattelisin teitä ja kaikkea ja työtä. Ei ole varaa menettää aikaa.

– Olet oikeassa, Xenia virkkoi. – Joskus öisin minut valtaa aivan kuin kärsimätön odotus, vimma saada lopetetuksi lukuni pian, jotta pääsisin pois täältä. En saa unta ja kiusaan itseäni ajattelemalla, että sillä välin kun olen suljettuna tähän luostariin, elämä menee menojaan ulkopuolella, siellä on kenties tarjolla hyviä tilaisuuksia ja ehkä onni menee ohi enkä minä ole siellä. Elämään pitää syöksyä päätä pahkaa, tarttua siihen. Ja minä odotan saadakseni tarttua tilaisuuteeni enkä palaa Veroliin, ennen kuin...

Hänet keskeytti Anna, joka astui huoneeseen sanoen: – Oleteko huomanneet, tytöt, millainen kuutamona on tänä iltana? Hän meni ikkunan ääreen ja avasi sen, kumartui ulos hetkiseksi ja

huudahti: – Miten valoisa yö! Sitten kääntyen toisten puoleen hän sanoi muuttuneella äänellä:

– Augusta meni nukkumaan. Vinca on pahoillaan, ettei saanut soittaa. Enpä tiedä, miten paljon antaisin saadakseni tietää, mitä hän puhuu Luisille joka ilta.

– Mitäpä hän puhuisi, vastasi Xenia, – samaa, mitä me italiaksi.

– Pikemminkin, mitä me emme puhu kenellekään, Valentina määritteli tarkemmin.

– Mitä minä luen Abélardista ja Héloïsesta.

– Eikö edes Milly tule? Entä uusi tyttö 28:sta?

– En tiedä, Valentina virkkoi. – Sanoin kyllä heille, mutta...

– Milly ei tule, pisti väliin jälleen lukemaan vaipunut Xenia.

– Hän on väsynyt ja sanoi rupeavansa nukkumaan, mutta kuitenkin hän lukee myöhään yöhön. Hän turmelee terveytensä opiskelulla. Uusi sanoi saapuvansa, mutta kenties hän tekee niin kuin eilen illalla.

– En käsitä, mitä varten hän on täällä, Silvia huomautti vuoteesta. – Ei hän opiskele, oletko huomannut? Ja opiskelemaanhan tänne tullaan. Hänellä ei ole huoneessaan ainoakaan kirjaa. Hän sanoo aikovansa lukea taidehistoriaa. Saammepa nähdä, mutta mielestäni hän tuntuu typerältä, vaikka osaakin ranskaa ja englantia... no niin, samanlainen kuin muutkin kanat, jotka eivät osaa mitään. Eikä hän kuitenkaan ole mikään tavallinen tyttö; hän häiritsee minua, koska pohjimmiltaan hän on meidän yläpuolellamme.

– Se ei ole totta.

– Onpas totta. Hän on ainoa, jolle me heti hänen tultuaan epäroimattä ehdotimme, että hän liittyisi meihin. Kun hän istuutui pöytään ruokasalissa, vaikenimme ja katsoimme häntä miltei hämmentyneinä.

– Koska hän oli niin maalattu.

– Ei. Vinca maalaa myös tuskin päästyään portin ulkopuolelle. Vaikenimme, koska se oli hän, hän juuri. Sitten sinä, Xenia,

sanoit hänelle äkkiä: »Liity meihin humanisteihin», ja aloit selittää, miten medisiinarit haisevat karbolihapolta ja musiikkiopistolaiset kelpaavat enintään laulamaan kappelissa sunnuntaisin.

– Eikö se muka ole totta?

– On, mutta se merkitsi, että tahdoit saada hänet kaikin mokomin joukkoomme.

– Kadutko?

– En, mutta...

– No, ole sitten hiljaa. Sammutetaan mieluummin valo ja nautitaan kuutamosta! Ennen kuin toiset ennättivät yhtyä mieliteeseen, Xenia käänsi katkaisijasta. Puoleksi verhon peittävästä ikkunasta tunkeutui valkea kuunsäde huoneen kivilattialle. Se sattui myös pöydän ääressä istuvaan Valentinaan, joka nousi nopeasti vetäytyen pois valon ulottuvilta. Kaikki huudahtivat hämmästyneinä ja vaipuivat sitten mietteisiinsä. Sitten Silvian ääni virkkoi: – Tällaisessa kuutamossa meillä kotona maalla lähdetään ulos laulamaan.

He näkivät vain kapean kaistaleen taivasta. Korkealla, korkealla, naapuritalon ja Villa Borghesen puiston ruskeiden, uljaiden puunlatvojen yläpuolella tähdet lepäsivät liikkumattomina kuin teatteritaivaan tähdet.

– On olemassa ihmisiä, jotka voivat käyskennellä Borghesen puistossa tähän aikaan vuorokaudesta, Valentina virkkoi hiljaa.

– Niin, vapaita ihmisiä, Xenia lisäsi matalalla äänellä. Ja sitten he vaikenivat jälleen kuutamon rauhaan vaipuen.

He istuivat pimeässä Emanuelan astuessa sisään. Tämä ei ensin tuntenut tyttöjä ja arvellen erehtyneensä huoneesta sanoi:

– Oh, anteeksi, ja aikoi mennä pois.

Mutta Xenia kutsui hänet takaisin. – Tule, tule, mehän täällä olemme! Katselimme kuuta. Voit syyttää sähkön, jos haluat.

– Ei, ei.

Emanuela sulki oven ja jäi seisomaan äänettömänä. Puoli-hämärässä hän tarkasteli tyttöjä, toista toisensa jälkeen. Kuun

valaisemassa käytävässä kulkiessaan hänet oli vallannut halu avata ikkunat selkoselälleen ja kumartua ulos. Mutta ikkunat olivat suljetut ja salvassa. Ja sitä paitsi hän ajatteli, että jos hänen uudet ystävänsä olisivat nähneet hänet, heitä varmaan olisi naurattanut. Hän ei olisi luullut, että nuo tytöt, jotka elivät kirjojen maailmassa, saattaisivat huomioda, mitä taivaalla tapahtui. Mutta sen sijaan hän saapuessaan tapasikin heidät haltioissaan hämärissä.

Ääni vuoteesta tiedusteli: – Mitä varten tulit?

Emanuela empi hetkisen tietämättä, olivatko sanat tarkoitetut hänelle, mutta käsitti sitten toisten hiljaisuudesta niin olevan. Terävästi hän vastasi: – Xenia kutsui minut ja Valentina pyysi, että tulisin 63:een. Mutta menen kyllä heti.

– Tyhmeliini! Tarkoitin: Mitä varten tulit tähän laitokseen?

– Entä sinä itse?

– Opiskelen. Mutta sinä, joka voisit elää tekemättä mitään, minkä tähden tulit tänne syömään kaalikeittoa sen sijaan, että pysyisit kotona?

Emanuela viivytteli vastausta, virkkoi sitten kuin anteeksipyyntäen:

– En voi olla kotona.

Xenia jankkasi: – Oletko orpo?

– En, hän sanoi. Ja tuntien kaikkien odottavan lähempää selitystä hän lisäsi: – Perheeni on matkoilla... Amerikassa.

– Amerikassako? Se on rikkaiden ihmisten matka, Xenia huomautti.

– Nyt alan ymmärtää, Silvia virkahti.

– Amerikassa! toisti Valentina.

Sitten he kumpikin katsoivat ikkunaverhoja, joita iltatuuli leyhytti.

Kuului huuto ja kaikki liikahtivat. Xenia sytytti sähkön ja sulki ikkunan. Tottumuksesta yksitoikkoiseksi käynyt ääni eteni käytävissä: – Valo! Valo! Ja o-äänne venyi loputtoman pitkäksi kuin tehtaan pilli työajan päättyessä.

Anna asetti tuolit pöydän ympärille. Valentina oli ottanut sisällöltään hyvin sekalaisesta kaapista öljylampun ja sytytti sen.

– Mitä sinä teet? Emanuela tiedusti häneltä.

– Etkö kuullut, että hän huusi »Valo»?

– Entä sitten?

– Niin, sinähän asut ensimmäisessä kerroksessa niin kuin Milly. Maksatte enemmän ja saatte pitää sähkön. Voitte lukea koko yön, jos tahdotte. Mutta meidän pitää järjestää näin, jos haluamme nähdä toisemme kello kymmenen jälkeen. Hetkisen kuluttua koko kerros on pimeänä.

– Entä käytävät?

– Ne myös.

– Minkä vuoksi?

– Koska sähkö maksaa rahaa ja me olemme köyhiä ja nunnat tarkkoja.

– Saitoja, Xenia määritteli tarkemmin.

Emanuela hätäili: – Entä miten pääsen takaisin omaan kerrokseeni?

– Kuten mekin: haparoimalla. Taikka me lainaamme sinulle kynttilän, Xenia sanoi hänelle. – Nyt asetumme lukemaan. Ota kirja eteesi. Minä valitsen sinulle sopivan. Kas niin, tämä käy mainiosti: dolce stil nuovon runoilijoita. Tunnetko? Asetu istumaan ja ole lukevinasi, muuten hän lähettää sinut huoneeseesi.

– Kuka?

Mutta vastausta ei tarvittu: ovi aukeni kuin tuulenpuuskan selälleen leväyttämänä. Pieni nunna näyttäytyi kynnyksellä. Hän oli laiha ja kalpea ja hänellä oli paksut silmälasit, jotka suurenivat suhteettomasti ripsettömiä silmiä. Vaiti hän tarkasteli tyttöjä, jotka purskahtivat äänekkääseen nauruun. – Sisar Prudenzina! Sisar Prudenzina! Tämä tähyili tarkkaavasti huonetta koettaen keksiä jotain epätavallista, kiellettyä. Vuoteen alustankin hän lakaisi katseellaan seistessään liikahtamatta käsi ovenrivassa. Emanuela muisti, miten sama nunna muutamia päiviä

aikaisemmin hänen saapuessaan opistoon oli sanonut hänelle happamen tyytyväisenä huulipunaa tarkoittaen: – Pois tuo sotku suusta! Hän saattoi vielä tuntea kylmänkalsean pienen käden hii-paisevan hamettaan suun mutistessa: – Silkkiä. Nyt Emanuela seisoi Silvian vuoteen vieressä ja piti tätä käsivarresta saadakseen rohkeutta. Häntä pelotti kaikki täällä huoneessa.

– Mitä sinä teet täällä? nunna kysyi häneltä. – Nyt sammutan sähkön. Mene huoneeseesi.

Hän olisi totellut, ellei Xenia olisi asettunut vastustamaan.

– Ei, tänä iltana Emanuela jää tänne, hänen pitää lukea. Menkää, menkää, sisar Prudenzina, yövahti!

Kaikki nauroivat ja Xenia meni ovelle asti kuin sättiäkseen.

– Sammuttakaa, menkää sammuttamaan! Mutta me pääsemme täältä pois jonakin päivänä. Tänä iltana meillä on öljy-tuikka, huomenna kynttilä. Mutta pääsemme täältä...

Silvia keskeytti hänet: – Hiljaa, Xenia! Tänä iltana olemme rikkaita. On kuutamo.

– Niin, kuu paistaa. Sitä ette voi sammuttaa, sisar Prudenzina, ettehan? Menkää, menkää sammuttamaan kuukin!

He nauroivat ja jatkoivat pikku nunnan ilkkumista. Mutta äänet olivat leikilliset, ainoastaan Xenian sävyssä tuntui kaunaa. Nunna katseli heitä yhä tuimasti. – Tyttöhuapakot, hän lausui siten sopuisasti ja lähti tiehensä.

Emanuela tuijotti hämmästyneenä Xeniaa: – Sinä olet hassu. Eihän tämä ole mikään vankila. Miksi puhuit niin?

– Koska hän on noita. Kun tulin tänne, minulla ei ollut rahaa edes kynttilään. Ei edes sen vertaa. Miksi katsot minuun noin? Ihmetytänkö sinua? Ei yhtäkään kuparikolikkoa. Eikä hän olisi antanut minulle kynttilänpätkääkään.

Ulkopuolelta kuului vielä huuto: »Valo», o-äänne vielä entistäkin venytetympänä. Sitten pimeä peitti huoneen, kunnes öljylampun rasvainen valo lankesi pöytään ja avoimiin kirjoihin. Anna kääntyi neuvomaan Xeniaa:

– Rauhoitu nyt, äläkä enää ajattele sitä! Muutamien päivien perästähan se on sinulta lopussa. Ajattele pikemminkin tutkin-toasi! Toinen ei vastannut, vaan istuutui ystävättärien pariin lukemaan. Emanuela havaitsi kirjansa avatun erään Guido Guinichellin sonetin kohdalta. Hän luki runon kerran, kahdesti. Häntä ei haluttanut lukea pitemmälti, ei edes kääntää lehteä. »Minkähän tähden hän valitsi minulle tämän kirjan!» Hänen olisi tehnyt mieli sanoa ääneen: »Riittää jo» ja lähteä, mutta hän ei rohjennut, vaan painoi katseensa alas, jotta vaikuttaisi lukevalta. Hän kertasi mielessään viimeisen säkeistön heittäen silloin tällöin salavihkaa silmäyksen vuoteeseen, jossa Silvia muodosti ison, mustan täplän. Mutta tyttö näytti liikkumattomalta ja varmaan oli jo unessa.

*

Joka ilta Emanuela päätti mielessään: »En mene yläkertaan», koska häntä pelotti palata yksin huoneeseensa pilkkopimeitä käytäviä ja portaita pitkin. Hän ei milloinkaan rohjennut pyytää kynttilää. Toiset liikkuiivat pimeässä varmoina kuin unissakävijät. He tunsivat nurkat ja huonekalujen kulmat ja osasivat väistää niitä tottumukselta. He tiesivät porrasaskelmien lukumäärän tasanteelta toiselle ja kulkivat silmät ummessa laskien: yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi... Joka ilta Emanuela aikoi jäädä menemättä. Ja kuitenkin hän ajan tultua lähti sinne huoneeseen, missä seitsemän ystävästä kulloinkin kokoontui. Huoneet olivat kaikki toistensa kaltaiset, vain haju erotti ne, koska se oli kullakin tytöllä oma. Ensin he juttelivat, myöhemmin he ryhtyivät lukemaan. Vinca poltti savukkeita. Emanuela-kin oli alkanut lukea iltaisin.

Mutta sanottuaan rauhallisella äänellä »Hyvää yötä» ja oven sulkeuduttua hänen takanaan hän joutui pilkkopimeään. Pimeään äänettömyyteen. Veri suhisi hänen suonissaan,

tuskanhiki kohosi kaulaan saakka, korvissa humisi ja ohimoita takoi. Hän lähti kulkemaan eteenpäin vain sen tähden, etteivät toverit tapaisi häntä vielä paikaltaan kauhun lamaamana, jos avaisivat oven. Hän kulki kevyesti, etteivät hänen askeleensa kai-kuisi seinissä. »Vasemmalle», »oikealle». Entä jos haamu näyt-täytyisi nyt minulle? Portaat alkavat, yksi, kaksi, kolme neljä... entäpä jos nyt kauhea käsi laskeutuisi olalleni? Entä jos kään-tyessäni omaan käytävääni tapaisinkin luurangon siellä seiso-massa? Tässä on porrastasanne, varovasti eteenpäin, uusi kaide, yksi, kaksi, kolme, neljä...

Hän ojensi kätensä ollakseen varma, ettei kukaan tullut häntä vastaan tai olisi väijyksissä. Ja silloin hänet valtasi pelko, että hä-nen kätensä kohtaisi limaisen, kylmän ruumiin, ja hän vetäisi sormensa nopeasti takaisin. Pelon kahlitsemana hän pysähtyi silloin tuijottamaan laajentunein silmin armottomaan pimey-teen. Hän tunsi kauhunhuudon nousevan kurkkuunsa, sitä ku-risti ja kuivasi ja hän tunsi tukehtuvansa. Sydän tuntui olevan rinnassa halkeamaisillaan kuin granaattiomena. Rauhoittaak-seen mieltään hän yritti vakuuttaa itselleen täydellistä viatto-muuttaan: »En ole tehnyt mitään pahaa, en mitään pahaa.» Sit-ten hän äkkiä ajatteli valhettaan ja hätkähti: »Varmasti oveni edessä on aave! Valhe, miten kauhea valhe, minun pitäisi puhua tytöille, sanoa, etten ole se, miksi he minua luulevat, vaan pelk-kää valhetta ja viekkautta. Älkää luottako minuun enää, tiedät-tekö, kuka olen? Mistä tulen? Tunnetteko Stefanon, Stefanon tarinan? Olen valehdellut teille! Kuulun joukkoonne. Vannoin pöydässä kuin muskettisotilas: Kahdeksan yhden, yksi kahdek-san puolesta. Ja nyt tiedän kaiken heistä, jotka esiintyvät muita kohtaan niin salaperäisesti ja pidättyvästi. Entä mitä he minusta tietävät? Vain valhetta. Eilen, syntymäpäivänäni, huoneessani iso kukkakimppu. He seisomassa piilossa oveni takana tarka-ten hämmästystäni. Sitten he hälisten tulivat sisään suutelemaan minua. He pitivät minusta, kenestä he oikeastaan pitivät? Ja

millainen olen todellisuudessa? Enkä kuitenkaan ole tehnyt mitään pahaa, en mitään pahaa.» Ja hiukan huojentuneena hän jatkoi matkaansa.

Ennen viimeiseen käytävään kääntymistään hän oli kuulevinaan askelia tai rapinaa. »Joku kuollut odottaa minua hyökätäkseen kimppuuni. Hyvä Jumala, valhe, valhe sen tekee.» Hän painautui seinää vasten rohkenematta edetä huoneeseensa. »Varmasti löydän sieltä haamun, joka tarttuu olkapäistäni kiinni, taikertuu minuun ja kuristaa.»

Vasta kun hän oli sulkenut huoneensa oven takanaan ja syttänyt sähkön, hänen hermonsensa alkoivat laueta. Yöpuku oli levällään vuoteella, salkku auki pöydällä, kirjat, valokuvat, kaikki paikallaan. Otsa vielä läpimärkänä hiestä hän ajatteli: »Mikä hullu minä olen! Täällä minä olen omassa huoneessani, ei aaveita ole olemassa! Seinän takana nukkuu Milly.»

Eilen hän ei kuitenkaan ollut uskaltanut mennä huoneeseensa. Hänen mieleensä oli muistunut Silvian kertomus:

– Kotipaikkakunnallani eräs vasta naimisiin mennyt ystäväntäreni kuoli lapsivuoteeseen kaksikymmenvuotiaana. Hän asui vastapäätä meitä ja hänen huutonsa täytti koko kadun. Minä suljin ikkunat, menin nukkumaan ja kätkin pääni peiton alle, etten kuulisi sitä. Mutta yön hiljaisuudessa huuto tunkeutui kuitenkin korviini. Vihdoin se vaikenä. Aamulla kuulumme, että hän oli kuollut yöllä!

Tämän eilisiltaisen keskustelun jälkeen Emanuela odotti varmasti tapaavansa huoneestaan valjun ruumiin, tuon vaimon verissään vuoteessaan. Ja havaitessaan valjojuovan Millyn oven alta hän oli paennut tytön luokse juosten kuin joku olisi ajanut häntä takaa.

Milly opiskeli musiikkia. Hänellä oli sydänvika ja hän luki nojatuolissa. Usein hän ei tullut alas syömäänkään: – Eikö Milly voi hyvin? Ja sisar pudisti päätään. Joskus, milloin tunsijaksavansa, Milly meni kappeliin soittamaan harmonia. Kerran kun

talo oli tyhjä – tytöt olivat toiset yliopistossa, toiset kirjastossa – Emanuela oli tapansa mukaan huoneessaan kirjoittamassa kirjeitä tai loikomassa vuoteellaan mitään tekemättä, mietteissään. Ikkunasta näkyi vanha sisäpihan muuri, joka oli kokonaan villiviinin peitossa, punaisen, koska oli syksy. Silloin kuului kappelista verkkaan paisuvaa harmonin soittoa. Se ei ollut kirkkomusiikkia, vaan liedejä, Schumannin lauluja, jotka tässä soittimessa saivat salaperäisen soinnun. Hämmästyneenä Emanuela asettui ikkunan ääreen. Todellakin, sakariston molemmat ikkunat olivat auki. Hän meni alas kappeliin: ketään ei näkynyt. Mutta sävelten voimasta kappeli näytti paisuvan, laajentuvan, muuttavan muotoa. Puolihämyssä näkyivät heikosti vain penkkien ääreviivat, punainen lamppu ja kullanvälkettä alttarilta.

Emanuela uskaltautui alttarin taakse. Milly siellä soitti; hänet saattoi tuntea kahdesta hyvin pitkästä vaaleasta palmikosta. Emanuela oli tavannut hänet käytävissä puhumatta milloinkaan hänen kanssaan. Sillä hän ei näyttänyt elävältä olennolta, vaan vaikutti siltä kuin hän voisi haihtua, hävitä olemattomiin, jos häneen koskisi. Tuntien toisen läsnäolon Milly käännähti pelästyneenä.

– Jatka, Emanuela sanoi, – se on niin kaunista!

Mutta toinen punastui häpeissään siitä, että hänet oli yllätetty, ja tiedusti:

– Sinähän olet numero 28:sta, etkö olekin?

– Niin olen.

– Eilen illalla kuulin sinun itkevän. Sitten hän pyysi Emanuelaa tulemaan lähemmäksi ja kääntyen penkillään jatkoi soittoaan. Tästä hetkestä he olivat ystävyksiä.

Herättyään Emanuela koputti seinään ja toinen, joka jo istui lukemassa, nousi kiireesti koputtamaan vastaan. Milly, joka oli aina eristäytynyt, etsi Emanuelan seuraa, seurasi häntä silmillään ja ikään kuin kirkastui hänet nähdessään, ehkä siksi, että Emanuela oli niin erilainen kuin hän itse, niin täynnä elämää.

Vaikka toinen ei kysellyt mitään, Milly kertoi itsestään, minkä vuoksi oli lähtenyt Milanosta ja opiskeli niin kaukana kotoaan.

– Milanossa olin rakastunut urkujen ääneen, niiden, jotka kuulin San Babila -kirkon vesperjumalanpalveluksessa. Eräänä iltana nousin penkistä ikään kuin mennäkseni ripittäytymään, mutta kiirehdinkin sen sijaan pieniä puuportaita pitkin urku-lehterille. Oletko milloinkaan katsonut kirkkoon urkuparvelta? Se tuntuu oudolta, ikään kuin jo olisi paratiisissa, niin läheltä kuuluu huumaavana urkujen ääni. Alhaalla ihmiset lauloivat ääneensä, suuri joukko polvillaan, päät kumarassa. Silloin näin urkurin: hän oli harmaapäinen, aivan harmaa, ja hänellä oli mustat silmälasit. Hän oli sokea. Mutta minä en voinut enää kääntyä takaisin; nuori tai vanha, olin rakastunut häneen. Olisitpa nähnyt hänen kätensä. Ja sitten menin sinne joka ilta. Enimmäkseen keskustelimme musiikista, hän rakastaa Bachia ja Haydnia. Kun kirkkoväki poistui, valot sammutettiin. Portaissa hän nojasi kättään olkaani. Oletko koskaan tarjonnut siten tukea sokealle? Silloin vasta arvostaa omia silmiään!

Milly tuijotti tyhjyyteen ja hänenkin niin kirkkaat silmänsä näyttivät sokeilta. Sitten hän jatkoi puhettaan yhä eteensä tuijottaen, kuin haaveissaan:

– Eräänä toukokuun aamuna menimme kuninkaallisen palatsin puutarhaan. Tunnetko Milanon? Entä puutarhan? Oh! Sinun pitää käydä siellä. Keskellä pikku järveä on Erokselle omistettu tempeli. Suunnattomat puut ympäröivät sitä, se on romanttista tuhatkahdeksansataalukua. Kerrotaan Foscolon käyskennelleen siellä. Hän ei nähnyt mitään, mutta minä koetin kertoa: nyt järvi on muuttunut aivan ruusunpunaiseksi, tai nyt on pimeää. Kun isä kuuli tästä ystävyystämme, hän pakotti minut vuorokauden kuluessa lähtemään Roomaan opiskelemaan. Ilmasto on hyvä terveydelleni. Olen onnellinen, kun saan soittaa harmonia ja kirjoittaa hänelle tuolla kojeella, sokeainkirjoituksella, Brailleen-kirjaimilla. Opettelin ne ja kirjoitan hyvin ja hän lukee

sormenpäällään tunnustellen, näin, näetkö, näin. Ja Milly siveli kepeästi Emanuelan sormia.

Tuona iltana Milly istui lukemassa nojatuolissaan Emanuelan syöksyessä sisään pelon vallassa. Suljettuaan oven hän nojautui lopen uuvuksissa seinään. Milly ei noussut tuolistaan, mutta katse li häntä huolestuneena ja kysyi:

– Mikä sinun on?

– Pelkään. Pelkään iltaisin näitä käytäviä. Kuvittelin, että huoneessani makaa kuollut, enkä uskaltanut mennä sisään. Naurettavaa, eikö totta? Suo anteeksi, olen aivan pyörällä päästäni! Yrittäen sitten ajatella muuta hän paneutui matolle Millyn eteen ja katsoi kirjaa, jota tyttö piteli avattuna kädessään: – Mitä luet?

– Harmoniaoppia. Kuule, Emanuela, älä ainakaan huomenillalla mene sinne!

– En voi olla menemättä, tyttö vastasi.

Hän nojasi päätään Millyn polveen ja antoi tämän hyväillä rauhoittavasti otsaansa, korviaan, hiuksiaan. Hän tunsi, että muistot ja vastuu heräisivät jälleen, kun hän pääsisi omaan huoneeseensa. Siellä olivat kirjeet lipaston laatikossa, valokuvat, vaatteet, jotka aina johtivat hänen ajatuksensa tuohon tiettyyn ajanjaksoon. Toverit olivat antaneet hänelle varmuudentunnetta ja tämän uuden olemuksen, jonka hän veti aamuisin ylleen kuin puvun. Heidän lähellään hän tunsi taas elävänsä, olevansa uusi, viaton tyttö, entisaikojen Emanuela.

– En voi olla menemättä, hän toisti. – Ja kuitenkin pimeä pelottaa minua, tunnen olevani kuin telkien taakse vangittuna, en osaa selittää, en voi kestää sitä enää.

– Ymmärrän kyllä. Niin on alussa kaikkien laita: puuttuu ilmaa. Minuun se kenties vaikutti vähemmän: olin tottunut elämään peloissani, arastellen. Et tunne isääni. Se on pitkä juttu. Minä hengitän täällä vapaammin, vaikka olenkin suljettuna sisälle. Mutta sinä... Et saa olla niin paljon yksin huoneessasi! Lähde ulos. Mene toisten kanssa yliopistoon taikka kävelemään

puistoon, sehän on tuossa aivan vieressä. Eikö sinusta siellä ole hauskaa? Hän kosketteli Emanuelan käsiä, siveli sormia, hyväili kynsiä. – Jos jaksaisin, lähtisin kanssasi, mutta en voi hyvin. Sinun pitäisi mennä Xenian ja Vincan kanssa. Varsinkin Vincan, joka ottaa kaiken niin keveästi. Hän oli tultuaan vain muutamana päivänä alakuloinen, sitten hän pääsi pian ennalleen. Jos olisit mennyt Vincan huoneeseen sen sijaan, että tulit tänne, et edes olisi alkanut itkeä!

Mutta Emanuela pudisti päätään vastatessaan: – En jaksa enää, en jaksa enää. Ei kukaan olisi voinut lohduttaa häntä, ei Xenia, eikä Vinca.

*

Vincan iltaisin puhuessa puhelimesta nunna käveli kärsimättömästi edestakaisin hänen editseen ja heilutti huoneen avainta antaen ymmärtää, että oli pidettävä kiirettä. Mutta ärsyttääkseen häntä tyttö istui siinä sievästi, veti hamettaan polvien peitteeksi, nojasi päänsä seinään ja jutteli hymyillen kaikessa rauhassa. Hän puhui espanjaa, ja joka lause upposi sanatulvana kuulotorveen. Hän katseli nunnaa välinpitämättömästi, koska hänellä oli turvanaan oma vieras kielensä. Nunna ymmärsi vain muutamia sanoja, mikä teki asian hänelle vielä pahemmaksi. Hän saattoi aavistaa sisällön, ja se suututti häntä. Viisi, kuusi muuta tyttöä, jotka olivat ahtautuneet kahdelle tuolille, kuiskailivat keskenään tarkaten Vincan ilmeikkäitä kasvoja. Huomatessaan nunnan epätoivon nousseen huippuunsa Vinca alkoi lopettaa keskusteluaan, nousi ja sanoi lopuksi hyvästi italiaksi hullunkurisesti korostaen: Addio. Hän ripusti kuulotorven paikoilleen, lausui hurskaalla äänellä: »Kiitän teitä, sisar Lorenza!» ja poistui sitten huoneesta toisten tullessa jäljessä.

Noustessaan portaita huoneisiinsa ystävättäret utelivat häneltä:

– Mitä sinä puhelit? Mitä sinä puhelit? Mitä sanoit silloin, kun rupesit nauramaan? Milloin tapaavat hänet?

– Huomenna, iltapäivällä.

Seuraavana päivänä hän oli pukeutumispuuhissa kohtaamishetkeen saakka. Hän sipsutteli tohveleissa ja nyppi kulmakarvojaan, pistäytyi toverien huoneissa vanhassa aamutakissa, kamppaamattomin hiuksin, pinsetti toisessa, kuvastin toisessa kädessä. Puhuessaan hän tuon tuostakin muikisti suutaan, pingotti otsaansa ja kiskaisi kulmakarvan. Hieroskeli sitten kirvelevää kohtaa sormenpäällään ja rupesi taas juttelemaan. Vinca ei ollut kaunis, mutta hänellä oli kiiltävänruskea, kihara tukka ja tummat välkkyvät silmät. Suu oli ruma ja hampaat pienet ja terävät kuin hiirellä. Kun hän lähti ulos iltapäivällä, hän heti portin taakse päästyään punasi kiireesti huulensa ja paransi poskiensa väriä. Luis odotti lähistöllä, tervehti häntä huolimattomasti, tarttui sitten häntä käsivarresta, ja niin he lähtivät kävelemään. Äidinkielen puhuminen sai Vincan tuntemaan ruumiillista hyvinvointia. Hän puhui puhumistaan, vapaasti ja ahneesti kuin söisi lempimakeisiaan. Luisin muutamille murteellisuuksille hän nauro ikinä kuin kuulisi ne nyt ensi kertaa. Molemmat olivat andalusialaisia, kotoisin Córdobasta, vaikka olivatkin tutustuneet toisiinsa vasta opiskellessaan Roomassa. Luis luki arkkitehdiksi. Usein he päätyivät puhumaan kotiseudusta ja lohduttivat toisiaan koti-ikävässään.

– Käsitätkö nyt, missä asun? Vinca tiedusti Luisilta. – Kesällä toria on pieni kaivo. Se on ihastuttavan kaunis, eikö olekin, Luis? Samalla tyttö siirtyi lähemmäksi, ilma oli tulvillan Córdobaan kaivojen vedensolinaa... – Ja maaliskuussa mennään poimimaan värihernettä, täysiiä syyksiä kuin vehnän lyhteitä, jatkoi Vinca.

– Minusta tuntuu, sanoi Luis, – että kotona multakin on toisenlaista, punertavampaa, hedelmällisempää, johtuneeko se sitten öljypuiden ja viljan ylenpalttisuudesta... niitähän on

silmänkantamattomiin. Omituista, että luonto on ensimmäinen seikka, mikä minua vieroksuttaa ulkomailla, ja kuitenkin luulisi lehtien olevan täällä samanlaisia kuin meillä kotona. Niin, ihmisten suhteen on helpompaa, eikö olekin? Mutta vain näennäisesti. Sillä todellisuudessa riittää mitäätön seikka muisuttamaan, että on muukalainen.

Surumielisyyden valtaamina he käsikoukussa painautuivat lähemmäksi toisiaan. Kumpikin ajatteli eri taloa, eri potiota, mutta kuitenkin ikään kuin toinen myös olisi nähnyt sen, sillä olihan kysymyksessä espanjalainen talo... Joskus Luis ehdotti: – Menemmekö elokuvaan?

Ja päättäväisesti hän suuntasi askeleensa kaupunginosan elokuvateatteriin, jossa iltapäivällä oli vain vähän väkeä. Vinca seurasi häntä, vaikka vastenmielisesti. Hänestä tuntui kuin kaikki tietäisivät – kassaneitikin esimerkiksi, joka repäistessään liput vilkaisi häneen – että he menivät sinne vain saadakseen salaa suudella. He istuutuivat paikoilleen ja seurasivat alkuun tarkkaavaisesti filmiä, mutta hetken kuluttua Luis aina sanoi: – Tämä on typerää – asettui mukavampaan asentoon ja kiersi käsivartensa tytön vyötäisille. Väliajoilla he siirtyivät liioitellun kauas toisistaan, Vincan suu huulipunana tahrimana. Hän katsoi peiliin ja puuteroi itsensä. Poistuessaan hän hämmentyneenä ajatteli: »En tule enää tänne» eikä etsinyt Luisin kättä. He kulkivat loitolla toisistaan kuin ventovieraat. Sitten Luis sytytti savukkeen, näytti hänelle laatikkoa ja sanoi: – Espanjalaisia, sain eräältä ystävältä.

Ja tyttö pyysi: – Oh, anna minulle yksi. Poltan sen illalla huoneessani.

– Entä sisar Prudenzina?

– Mitä minä välitän sisar Prudenzinasta!

Näyteikkunat olivat jo valaistut ja he pysähtyivät joskus katselemaan niitä, mutta vaihtamatta edes mielipiteitä niistä. Joskus Luis huudahti yhtäkkiä: – Milloinkahan me pääsemme takaisin Espanjaan?

– Minä viisikymmenvuotiaana, jos jatkan lukujani tätä vauhtia!

– »Viisikymment’ olin täyttänyt, kun kaunoiseni jätti...», hyräili Luis hiljaa. Se oli laulu vuoriseudulta, sierralta, eivätkä he olleet kuulleet sitä pitkään aikaan. Vinca pyysi: – Jatka, pidän siitä. Ja toisen päästyä loppuun hän kysyi: – Osaatko myös laulun »Kirsikkapuun oksassa on kukka»?

Jutellen he tulivat luostarin portille, minne pysähtyivät. Suuren torin reunat olivat varjossa, mutta nuoret eivät saaneet olla rauhassa kahden. Autot ajoivat äänettömästi ohi, heitä tarkkailtiin sisältä heidän seisoessaan taidekaupan edustalla. Kauppa oli autio kuin museo. Vinca odotti jotakin, mikä rauhoittaisi, saada tai katsetta, mutta Luis katseli puita, jotka kohosivat puiston muurin takaa, kadunkulmassa olevan tuhatseitsemänsataaluvun tyyliksen syvennyksen kohdalta. Luis oli vaipunut ajatuksiinsa. Lopulta tyttö itse tiedusti:

– Milloin tapaamme? toivoen, että toinen lupaisi: »Huomenna.»

Mutta Luisin vastaus oli aina sama: – Sanon sitten puhelimessa.

Vinca vastasi sisimmässään pahoillaan: – Hyvä on.

Hän jäi katselemaan nuorukaisen poistuessa kädet taskussa, savuke suussa. »Maksoipa tosiaankin vaivan valvoa näin myöhään hänen tähtensä!» Hän tunsu vihaista ärtymystä Luisia kohtaan. Hän olisi halunnut huutaa Luisin takaisin ja sanoa: »Nyt saa riittää, miksi sinä minua luulet?» Mutta sen sijaan hän yhä seurasi nuorukaista katseellaan ja soitti ovikelloa vasta tämän kadottua näkyvistä torin kulmassa.

*

Kokous numero 40:ssä. Huone sijaitti kattoterassin alapuolella ja oli kesällä paahuttavan kuuma, nyt marraskuussa jääkylmä.

Ikkunasta tunkeutui sisään puiston puiden pudonneiden lehtien kalmanhaju. Mutta tämä huone oli ainoa, josta tunsikin todella elävän siinä. Kenties siksi, että Augusta oli asunut siinä jo kolme vuotta ja hänellä oli kyky levittää kodikkuutta ympärilleen. Hän oli tuonut tullessaan kotoa Sardiiniasta tavaraita, puna- ja vihreäjuovaisen maton, jollaisia Augusta sanoi palvelustyttöjen kutovan talvisin vuohenkarvoista, vuodepeitteen ja pikkuliinan lipastolle. Keskellä lattiaa oli pöytä ja sen yläpuolella vihreävarjostiminen lamppu. Kun hän istui lukemassa siinä, hänen iso olemuksensa täytti molempien kirjapinojen välisen tilan ja hänen muhkea rintansa sai pöydän näyttämään pieneltä. Hän muistutti pikkutyttöä, joka askartelee lelujensa parissa. Hän opiskeli kirjallisuudenhistoriaa, ja kerrottiin, että hän oli kymmenen vuotta jäljessä tutkinnoissaan. Nuorimmat tytöt nimittivät häntä vanhaksipiiksi.

Lattialla, suuren salaatinlehden ääressä, pysytteli kilpikonna, jonka Augusta oli ristinyt Margheritaksi. Oli syksy ja lähestyi aika, jolloin Margherita kätkeytyi lipaston alle makaamaan talviuntaan kuin olisi kuollut ja palsamoitu. Sen liikkeet olivat jo käyneet hitaammiksi. »Sen on uni», selitti Augusta säälivällä äänellä kuin puhuen lapsesta. Hän kiillotti sen kilpeä briljantiiniin kastetulla sulalla, piti eläintä kädessään sen jalkojen harottaessa ilmassa ja sanoi ojentaen sitä ystävättärillem: – Tunnetko, miten se tuoksuu hyvältä nyt? Mutta vain jotkut heistä voittivat vastenmielisyytensä ja koskettivat sitä. Augusta asetti sen takaisin lattialle ja virkkoi: – Mene, mene Margherita raukka! Saattoi kuulla sen kovien kynsien raapivan kivilattialla.

Oli jo myöhä tyttöjen tullessa, ja valo oli jo sammutettu. He tapasivat Augustan rauhallisesti lukemassa; näytti kuin hän olisi kannattanut pöytää polviensa varassa. Hän nousi nähdessään heidän saapuvan ja otti heidät vastaan ikään kuin he olisivat tulleet viralliselle vierailulle. Toiset heittäytyivät meluten vuoteelle kuin keinuun. Silvia istuutui lattialle ja sively kädellään

mattoa niin kuin se olisi ollut eläin. Augusta otti lipastosta pussin ja tarjosi makeisia. Kaikki hänen liikkeensä olivat tietoisien juhlalliset.

– Onpa kylmä, Anna lausahti. – Kauhean kylmä.

– Kuinka hauskaa olisikaan, jos tämä huoneesi olisi suuri keittiö! Silvia huudahti. – Kastanjoita paahtumassa tulella, ja vanha palvelijatar kertomassa tarinoita... Meidän osaa hirveitä juttuja siltä ajalta, jolloin vielä oli olemassa ryöväreitä. Oikeastaan on vahinko, ettei niitä enää ole. Ei ole enää mitään seikkailuja. Jos minä olisin elänyt siihen aikaan, olisin halunnut mennä naimisiin rosvon kanssa.

– Sinun luonteistasi hän kyllä olisi hallinnut ruoskalla.

– Sama se, sittenkin...

Augusta virkkoi päätään pudistaen: – Puhutte liian kevytmielisesti avioliitosta.

Valentina puuttui puheeseen ja sanoi heidän tuhlaavan kaikki iltansa turhaan saamatta mitään tuloksia:

– Saattepa nähdä heinäkuussa, mitä siitä seuraa: unettomia öitä, munankeltuaisia vahvistukseksi, hermostunutta uupumusta.

– Olet oikeassa.

Augusta ehdotti: – Huomenillalla voisimme järjestää spiritistisen istunnon.

– Oletko hullu?

– Minkä tähden, toinen vastasi. – Olen ajatellut sitä jo kauan. Kotona olin usein mukana. Siihen tarvitaan vain kolmijalkainen pöytä, ja panemalla kätemme sille aikaansaamme koputuksia. Kukin koputus merkitsee kirjainta.

– Mutta uskonto kieltää sen, keskeytti Anna.

– Se kieltää niin paljon muutakin, huomautti Vinca.

Augusta pysyi päätöksessään: – Huomenillalla siis.

Mutta Valentina vastusti: – Minä en tule. Entä sinä, Emanuel?